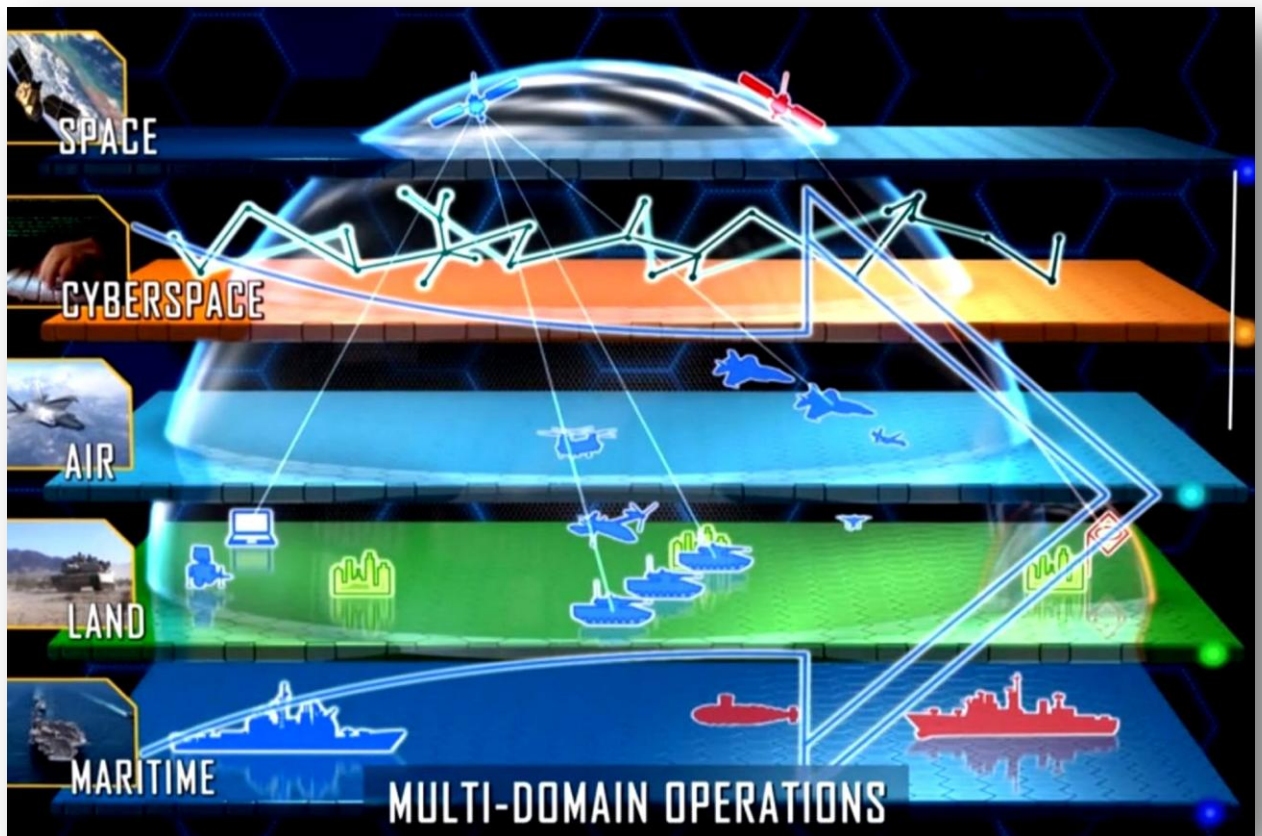

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՕՊԵՐԱՑԻԱՆԵՐԻ ՎԱՐՄԱՆ ՈՐՈՇ ՕՐԻՆԱԶՄՓՈԻԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐ

Ուժերի ու միջոցների անբավարարության պայմաններում հնարավոր չէ կանոնադրություններով հրահանգվող ավանդական եղանակներով հաջողությամբ վարել ոչ միայն հարձակողական, այլև պաշտպանողական գործողություններ կամ պատերազմել հակառակորդի բազմակի գերազանցող ուժերի և միջոցների դեմ: Հետևաբար անհրաժեշտ է ընտրել գործողությունների վարման այնպիսի եղանակներ, որոնք կչեզոքացնեն հակառակորդի գերազանցությունը և յուրային զորքերի համար կստեղծեն մարտում նախաձեռնությանը տիրելու պայմաններ:

Ժամանակակից պատերազմների և զինված հակամարտությունների փորձի վերլուծությունը և այդ վերլուծության հիման վրա կատարված եզրակացությունները հնարավորություն են տալիս առանձնացնելու ժամանակակից ռազմական գործողությունների (օպերացիաների) վարման ձևերի ու եղանակների որոշ բնութագրիչներ, օրինաչափություններ ու զարգացման միտումներ:

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ նման եղանակներ գերձշգրիտ զենքի, ՌԷՊ-ի միջոցների, զորքերի և զենքի կառավարման ավտոմատացված համակարգերի ու նորագույն տեխնոլոգիաների լայն կիրառման շնորհիվ ապահովում են անհամաչափ, հիբրիդային, ցանցակենտրոն, տեղեկատվական պատերազմները, որոնք նաև բարենպաստ պայմաններ են ստեղծում մարտական գործողությունները հակառակորդի տարածք փոխադրելու և նրա թիկունքում ակտիվ ռազմաճակատ ստեղծելու համար:

Ինչպես հայտնի է, զուտ պասիվ պաշտպանողական գործողությունները բնութագրվում են ծայրահեղ անշահավետությամբ¹, ուստի ներկայումս ռազմական օպերացիաներում գերակշռում է ակտիվ ու վճռական գործողությունների սկզբունքը: Զորքերի գործողությունները հիմնվում են տարաշարժուն (մանևրային) խմբերի մարտավարության վրա, որը ներառում է լայնածավալ մարտարշավներ (ռեյդային գործողություններ), խուսափում ճակատային գրոհներից, ձգտում դուրս գալու թշնամու թևեր ու թիկունք: Հակառակորդի տեղաբաշխման ամբողջ խորությամբ հասցվում են կրակային և ռադիոէլեկտրոնային հարվածներ, որոնց նպատակն է ոչնչացնել հակառակորդի կրակային միջոցները, շարքից հանել կարևոր տնտեսական օբյեկտները, առաջին հերթին՝ էներգետիկ ենթակառուցվածքը, կոտրել հակառակորդի դիմադրելու կամքը: Դրանից հետո կիրառվում են օդային դեսանտներ, ծավալվում են հատուկ նախանշանակման ստորաբաժանումների գործողություններ, որոնց հաջողությունը ապահովում է ցամաքային ուժերի արագ առաջխաղացումը²:

Օպերատիվ-մարտավարական մակարդակում դիտվում է գործողությունների վարման հետևյալ օրինաչափությունը. զորքերը գործում են առանձին շարժունակ մարտական խմբերով՝ առաջադրված խնդիրները կատարելու համար օպերատիվ կերպով կենտրոնանալով նախորոշված շրջաններում, իսկ կատարելուց հետո արագորեն տեղափոխվում են այլ շրջաններ: Ընդամին մարտական խնդիրները կատարվում են հիմնականում դասակների ու վաշտերի, ավելի սակավ՝ գումարտակի ուժերով: Այդ խմբերի գործողությունները բնութագրվում են գլխավոր ուժերից կտրվածությամբ, ինքնուրույնությամբ և նմանվում հատուկ նախանշանակման ուժերի գործողություններին:

Տվյալ խմբի անդամները զինված են լինում թեթև արդիական հրազենով, կապի և հետախուզության անհատական միջոցներով (յուրաքանչյուր զին-վոր ապահովվում է ԱԿՀ-ով օժտված պլանշետով, ինչը հնարավորություն է տալիս օպերատիվորեն կողմնորոշվելու տվյալ մարտական իրադրությունում և արագորեն արձագանքելու դրան), ինչպես նաև գիշերային տեսանելիության սարքերով: Ժամանակակից ռազմական տեխնիկական և նորամուծական տեխնոլոգիաները մարտական գործողությունների շրջանում գտնվող յուրաքանչյուր զինվորի հնարավորություն են տալիս դառնալու մարտական միավոր: Առաջատար պետությունների բանակներում առանձնակի կարևորություն է տրվում կենդանի ուժի բարձր մակարդակի ֆիզիկա-

¹ Տե՛ս Կարլ ֆոն Կլաուզևից. *Принципы ведения войны. Часть VI: «Оборона», гл. 4: «Понятие обороны»*. М., 2009, с. 102:

² Տե՛ս В. Горбунов. *Вооруженная борьба будущего. Некоторые характерные черты ее содержания*. «Российское военное обозрение», январь 2009, № 1:

կան ու հոգեկան տոկունության և պաշտպանվածության ապահովմանը, յուրաքանչյուր զինվոր ապահովվում է արդիական հանդերձանքով, արտակմախքով (էկզոսկելետով), անհատական պաշտպանության միջոցներով, թեթև ու փոքր, սակայն անհրաժեշտ մարտավարատեխնիկական բնութագրեր ունեցող զենքով:

Փոքր մարտական խմբերի գործողությունների հիմնական տարբերակիչ հատկանիշներն են.

- կենտրոնացված (միասնական) ռազմավարություն, սակայն գործողությունների ապակենտրոնացված (բազմապիսի, անկանխատեսելի) մարտավարություն,

- ինքնուրույն կամ կիսաինքնուրույն խմբեր (ստորաբաժանումներ), որոնք գործում են գերազանցապես ինքնաբավության սկզբունքով,

- բոլոր ուղղություններից ձեռնարկվող անկանոն (ամորֆ), բայց լավ համադասված գործողություն (հարձակում),

- բոլոր ստորաբաժանումների գործողություններ՝ ուղղված ընդդեմ միևնույն նշանակետի,

- «ճակատի» հասկացության բացակայություն,

- կառավարման, հետախուզության, տեղեկատվության և համակարգչային ապահովման կատարյալ համակարգ,

- գործողություններ հակառակորդի հետ անմիջական շփման պայմաններում, ինչպես նաև նրանից մեծ հեռավորության վրա,

- գլխավոր ջանքերի կենտրոնացում հակառակորդի համախմբվածության խախտման վրա³:

Ժամանակակից պատերազմներում զինված պայքարը, որպես կանոն, առանձնանում է արագընթացությամբ, ռազմական գործողությունների ծավալունությամբ՝ բոլոր ոլորտների (ցամաք, ծով, տիեզերական ու կիբեռտարածություններ) ընդգրկմամբ, «որտեղ էլեկտրոնային, տնտեսական, հոգեբանական, տեղեկատվական և ուժային ներգործությունները տեղի կունենան ժամանակի ու տարածության մեջ աճող ինտենսիվությամբ, ինչը ամենակարճ ժամանակում հնարավորություն կտա հակառակորդին նախաձեռնությունից ու տարաշարժ կատարելու ազատությունից զրկելու գործում հասնելու վճռական արդյունքի»⁴: Ընդամին պատերազմի վարման կանոնները կթելադրի այն կողմը, որն ավելի լավ պատրաստ կլինի գործնականում իրացնելու ռազմական ոլորտում ձեռք բերած տեխնիկատեխնոլոգիական նորմուծական նվաճումները:

Օպերացիայի հաջող ելքը կանխորոշող գործոններ են կառավարման համակարգի արագագործությունը և ներդաշնակությունը: Զորքերի կառավարման հիմնական սկզբունքներից են իրավիճակի վերաբերյալ պատեհաժամ իրազեկության ապահովումը և իրավիճակի փոփոխություններին արագ արձագանքումը որոշումների ընդունման գերծում հակառակորդին գերազանցելու նպատակով⁵: Որոշումների արագ ընդունումը և ենթակա գորքերին ու դրանց կառավարման մարմիններին հաղորդումը բոլոր մակարդակներում ապահովում են կառավարման փուլաշրջանի կրճատում, ինչն էլ մարտի դաշտում վերածվում է օպերատիվ առավելության⁶: Ընդ

³ Ступа И. Попов. «Боевые стаи» выходят на тропу войны. «Независимое военное обозрение», 23.01.2004 (https://nvo.ng.ru/wars/2004-01-23/2_tropa.html):

⁴ Ступа Ч. Գորբուկով, Նշ. աշխ.

⁵ Ступа С. И. Макаренко, М. С. Иванов. Сетецентрическая война – принципы, технологии, примеры и перспективы, монография. СПб., 2018:

⁶ Ступа Е. Ч. Սարկիսյան, Ա. Զ. Պետրոսյան, Ցանցակենտրոն պատերազմը որպես նոր ձևի կազմակերպված և կառավարման նոր համակարգ: «ՅԲ», 2022, հմ. 1:

որում, կառավարումը կատարվում է ապակենտրոնացման եղանակով և այն պարտադիր պայմանով, որ բոլոր մակարդակների հրամանատարները միասնաբար ըմբռնեն օպերացիայի մտահղացումը: Դա հնարավորություն է տալիս բոլոր մակարդակներում ապահովելու գործողությունների վարման ներդաշնակությունն ու անընդհատությունը՝ անգամ կապի երկարատև խափանման պայմաններում:

Ձորքերի կառավարման ժամանակակից համակարգն օժտված է մեծ ծավալով տարաբնույթ տեղեկույթ կառուցավորելու և մշակելու կարողությամբ: Դա նպաստում է տեղեկատվական գերազանցության ձեռքբերմանը և ճշգրիտ որոշումների արագ կայացման շնորհիվ մարտական հզորության մեծացմանը:

Ձորքերի ու զենքի կառավարման արդյունավետությունը մեծացնելու համար թվային տեխնոլոգիաներով հագեցած միասնական տեղեկատվա-հաղորդակցային տարածությունում գործող կապը կազմակերպվում է ցանցային սկզբունքով, ինչն ապահովում է կառավարման ավտոմատացված համակարգերի աշխատանքի համար նախատեսված կապուղիների անհրաժեշտ թողունակությունն ու արագագործությունը:

Կապի աշխատանքի հուսալիության ապահովման արդյունավետ միջոցներից է կապի հենակետային ցանցի ստեղծումը՝ դաշտային կապի համակարգի հետ համակցման հնարավորությամբ, մարտավարական օղակում կիրառվում են նաև հաճախականությունների թռիչքային փոփոխություններով աշխատող, բջջային կառուցվածքով, ինքնակազմակերպվող, լայնաշերտ ռադիոկայաններ, տարբեր բազավորմամբ վերահաղորդիչ կայաններ⁷: Կապի համար կիրառվում են մեխանիկական (ցանցային), ռադիո-, գերբարձր հաճախականային, լուսային ալիքները, որպես տարածման միջավայր (փոխանցող կապուղիներ) օգտագործվում են մետաղական և օպտիկաթելքային մալուխները, գազային միջավայրները (ներքնոլորտ), անօդ տարածությունը (երկնամերձ տարածություն) և այլն: Այժմ առանձնակի կարևորություն է ստացել արբանյակային կապը, որն օգտագործվում է ինչպես տեղեկույթի հաղորդման (փոխանցման) համար, այնպես էլ ուղեվարային համակարգերում⁸:

Ժամանակակից կապը ապահովվում է տարբեր միջավայրներում, տարբեր ֆիզիկական սկզբունքներով ու տարբեր հաճախականային տիրույթներում գործող միջոցներով: Առաջատար պետությունների պաշտպանական համակարգերի զարգացման ծրագրերի ու դրանց գիտական հիմնավորմանը նվիրված հոդվածների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ներկայիս զինված պայքարի ընթացքն ու ելքը մեծապես պայմանավորված են տեղեկատվահեռահաղորդակցային տարածությունում հակառակորդի զորքերի և զենքի կառավարման համակարգերի դեմ վարվող պայքարի՝ դրանց քայքայման և գործունեության խաթարման արդյունքներով: Եվ այդ պայքարի դերը միտում ունի անընդհատ աճելու: Ըստ այդմ կարելի է առանձնացնել ռադիոէլեկտրոնային պայքարի զարգացման հետևյալ հեռանկարային ուղղությունները.

⁷ Տե՛ս В. Г. Иванов, В. Н. Лукьянчик. Об эволюции теории и практики построения систем связи военного назначения на основе создания мультиконвергентной системы связи группировки войск (сил) на театре военных действий. «Военная мысль» («ВМ»), 2021, № 1:

⁸ Զինված ուժերում կապի կազմակերպման ու գործունեության մասին ավելի հանգամանորեն տե՛ս X. Арсланов. Система связи и управления в Вооружённых Силах Российской Федерации строится на основе последних достижений науки и техники (https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12200524%40cmsArticle):

– ռադիոէլեկտրոնային պայքարի և ռադիոէլեկտրոնային հետախուզության միջոցների համատեղ կիրառումը միասնական տեղեկատվական դաշտում՝ դրանց տեղեկատվատեխնիկական համատեղելիության ապահովմամբ և արհեստական բանականության լայն կիրառմամբ⁹,

– հակառակորդի երկակի նախանշանակման արբանյակային կապի ուղեվարաժամանակային ապահովման համակարգի դեմ ռադիոէլեկտրոնային պայքարի միջոցների կատարելագործումը ՌԷՊ-ի օբյեկտների (այդ թվում՝ տիեզերական բազավորմամբ) անվանացանկի ընդլայնման, ՌԷՊ-ի միջոցների տեսականու կրճատման, միօրինակացման, գերձգրիտ զենքից պաշտպանվածության մակարդակի բարձրացման և շարժունակության ու արդիականացման հնարավորությունների մեծացման ուղղությամբ,

– հակառակորդի ռադիոէլեկտրոնային միջոցների վրա էլեկտրամագնիսական ազդեցության հզորացումը՝ նոր ֆիզիկական սկզբունքների ու եղանակների կիրառմամբ, այդ թվում՝ հատուկ ծրագրային ներգործության տեխնիկայի մշակմամբ ու գործադրմամբ,

– ռադիոէլեկտրոնային իրադրության նմանարկման և հակառակորդի զորքերի ու զենքի կառավարման համակարգերի մեջ ապատեղեկույթի ներմուծման միջոցների մշակումն ու կատարելագործումը,

– ՌԷՊ-ի կառավարման մարմինների ու կետերի տեղեկատվական ապահովման մակարդակի բարձրացումը,

– ԱԹՄ-ների և հակառակորդի թիկունքում խանգարումների արտադիր հաղորդիչների միջոցով նրա տարածքում ստեղծվող ռադիոխանգարումների կառավարելի դաշտերի կիրառումը¹⁰:

Ժամանակակից օպերացիաներում հակառակորդի կրակային հարվածների հզորության և ճշգրտության մեծացման, ինչպես նաև տեղեկատվական պայքարի բաղադրիչի ուժեղացման պայմաններում էլ ալվելի է մեծանում օպերացիաները կամ մարտական գործողությունները պլանավորելիս որոշման մեջ զորքերի պաշտպանության վերաբերյալ համընդգրկուն կետի՝ որպես միջոցառումների համալիրի նախատեսումը: Այդ կետում պետք է ընդգրկվեն օդային հարձակման միջոցներից պաշտպանությունը, քողարկումը, ինժեներական ապահովումը, մարտունակության վերականգնումը, տեղեկատվական ընդդիմամարտության միջոցառումները և այլն:

Ժամանակակից օպերացիաները բնութագրվում են հակառակորդի օբյեկտների վրա շարունակական ներգործությամբ՝ ճշգրիտ և ինտենսիվ հեռահար կրակային հարվածների կիրառմամբ, որոնց նպատակը ոչ միայն հակառակորդին մեծաթիվ անդառնալի կորուստներ պատճառելն է, այլև նրա բարոյական ոգու և կամքի ճնշումը: Կրակային խոցման այս միտումը նպատակ ունի հակառակորդին զրկելու հետագա դիմակայության ձգտումից այն պայմաններում, երբ չկա իրավիճակին հարմարվելու, դրան արդյունավետ կերպով արձագանքելու և ուժերը վերականգնելու համար ժամանակ:

Օպերացիաներում հակառակորդի կրակային խոցման խնդիրը արդյունավետորեն կատարելու նպատակով ձևավորվում է կրակային խոցման գործառութային

⁹ Сту О. А. Иванов. Перспективы развития оборонно-промышленного комплекса подотрасли РЭБ (<http://federalbook.ru/files/OPK/Soderjanie/OPK-6/III/Ivanov.pdf>):

¹⁰ Сту А. А. Лахин, А. С. Коробейников. Состояние и перспективы развития войск радиоэлектронной борьбы Вооружённых Сил Российской Федерации. «Радиоэлектронная борьба в Вооружённых Силах Российской Федерации – 2016» (<https://studylib.ru/doc/2567028/sostoyanie-i-perspektivy-razvitiya-vojsk-radioe-lektronnoj>):

հրամանատարություն, որի հիմնական գործառույթը միջտեսակային հետախուզա-
խոցող համակարգի կառավարումն ու կիրառումն է:

Միջտեսակային հետախուզախոցող համակարգի գործադրումը ապահովում է
ռազմարվեստի հիմնական սկզբունքներից մեկի իրագործումը, այն է՝ հակառա-
կորդին առաջանցել գործողություններում և նրանից խլել նախաձեռնությունը: Այս
համակարգը նաև ապահովում է ՁՈԻ-ի ՍՌՏ կարողությունների համապատասխա-
նեցումը ժամանակակից օպերացիայի պահանջներին¹¹:

Այսպիսով՝ հետախուզախոցող համակարգով հակառակորդի կրակային
խոցումը հնարավորություն է տալիս.

- ձեռնարկելու կառավարման օպերատիվ կենտրոնացում («գորամիավորման
(միավորման) շտաբ – կրակային միջոց» սխեմայով),

- մշտազննելու իրավիճակը և օպերատիվ կերպով ճշգրտելու նախկինում
ընդունված որոշումները,

- կազմակերպելու տարատեսակ և տարաբնույթ միջոցներով ստացված
հետախուզական տվյալների կենտրոնացված հավաքում և մշակում,

- խոցելու հակառակորդի բացահայտված օբյեկտը հաստիքային կրակային այն
միջոցով, որի խոցման գոտում տվյալ օբյեկտը գտնվում է՝ կրակային խոցման համար
նշանակված միջոցների թվի նվազարկմամբ՝ առանց ժամանակավոր հրետանային
խմբի ստեղծման,

- նշանակետի հայտնաբերման և կրակի բացման (կրակային միջոցի արձա-
գանքման) ժամանակի կրճատման շնորհիվ ավելի արագ կրակ բացելու և, որպես
արդյունք, նախաձեռնությանը տիրելու,

- ապահովելու նշանակետերի խոցման ընտրողականությունը (ըստ նշանակետի
կարևորության և վտանգավորության), ճշգրտությունը (ռազմական օբյեկտից մոտ
գտնվող քաղաքացիական օբյեկտին չհարվածելու համար) և բաժնաչափությունը
(դասավորվածությունը),

- ապահովելու նշանակետերի խմբում մեկ առանձին նշանակետի խոցումը՝
շնորհիվ կրակի ճշգրտման համակարգի և անօդաչու թռչող սարքերի համալիր
կիրառման,

- տարբեր զինամթերքների խելամիտ համակցմամբ՝ ապահովելու նշանա-
կետերի վրա սիներգետիկ կրակային ներգործությունը:

Ժամանակակից օպերացիաներում (ռազմական գործողություններում) զինված
պայքարի միջոցների կիրառման վերլուծությունը հուշում է, որ ապագա
պատերազմները կդառնան գերճշգրիտ զենքի «կարկուտ» և ըստ այդմ արմատապես
կփոխվեն պատերազմի նկատմամբ ներկայիս մոտեցումները, դրանց վարման
եղանակներն ու միջոցները: Խոսքը վերաբերում է, մասնավորապես, ավանդական
տեսքով զրահատեխնիկայի կիրառությանը:

Տանկերը և այլ տեսակի զրահատեխնիկան ներկայիս մակարդակի պաշտպա-
նության դեպքում պարզապես չեն կարողանա գոյատևել ԳՀՁ զանգվածային
կիրառման պայմաններում, տանկերն անգամ չեն հասնի իրենց կիրառման բնագիծ:
Ուստի անհրաժեշտ է տանկերը և այլ զրահապատ տեխնիկան կիրառել միայն
ակտիվ պաշտպանության համալիրով հանդերձավորելու և կառավարման միասնա-
կան համակարգին ինտեգրելու դեպքում: Բացի այդ, կարևոր միջոցներ են համար-

¹¹ Ст u О. В. Саяпин, О. В. Тиханычев, Н. А. Чернов. Создание межвидовой разведывательно-поражающей системы как
основы повышения эффективности огневого поражения. «ВМ», 2017, № 6:

վում տանկի օժտումը նշանակետերի որոնման ու կրակի կառավարման այնպիսի համակարգով, որն աշխատեր էլեկտրամագնիսական ալիքների օպտիկական, ջերմային (ինֆրակարմիր) և ռադիոալիքային տիրույթներում մեծ հեռավորությունների վրա, կրակային հզորության ու հեռահարության մեծացումը մինչև 3-5 կմ, կրակի դիպուկության մակարդակի բարձրացումը ($W > 0,85$) և այլ տեխնիկական նորամուծությունների ներդրումը, հորինվածքի և ստորաբաժանումների կազմակերպվածքի կատարելագործումը¹²:

1982 թ. ԱՄՆ-ի բանակի Դոկտրինում (“FM 100-5”) ձևակերպվեց նոր հայեցակարգ՝ «Օդացամաքային օպերացիա» (“AirLand Battle”): Դրանով հիմք դրվեց ապագա օպերացիաներում ծանրության կենտրոնի տեղափոխմանը դեպի օդային տարածություն¹³:

Ըստ այդմ գործողությունները աստիճանաբար տեղափոխվում են օդատիեզերական տարածություն: Ավիացիայի և օդային հարձակման անօդաչու միջոցների լայնամասշտաբ կիրառումը նպաստում է արագընթաց պատերազմների վարմանը: Կանխատեսվում է, որ ապագայի օպերացիաներում զանգվածայնորեն կիրառվելու են արհեստական բանականությամբ օժտված, «պարսի» կազմով գործող և փոքրաչափ ԱԹՄ-ներ, սավառնող զինամթերք ու մարտավարական, օպերատիվ-մարտավարական հրթիռներ: Դրանք հնարավորություն կտան հետախուզելու և մեծ ճշգրտությամբ խոցելու հակառակորդի օբյեկտները ժամանակի իրական մասշտաբում: Դա, իր հերթին, կառաջացնի օդային իրադրության բարդացում, կոժվարացնի ծածկապաշտպանվող օբյեկտների հուսալի պաշտպանության խնդրի լուծումը: ՀՕՊ-ի համակարգը պետք է կարողանա պայքարել գերձայնային հրթիռների, անօդաչու թռչող սարքերի «պարսերի» դեմ:

Ներկայիս արագընթաց պատերազմներում գորքերի, հատկապես՝ փոքր մարտական խմբերի ու տարածքային պաշտպանության ջոկատների ապահովման խնդիրների լուծումը առաջադրում է արագության, ճկունության ու հուսալիության առնչությամբ նոր պահանջներ: Ըստ այդմ, նպատակահարմար է դառնում պահեստները տեղաբաշխել օպերատիվ ուղղությունների ամբողջ տարածքում՝ ապակենտրոնացված և հուսալիորեն պաշտպանված¹⁴:

Սպառազինության համակարգերի զարգացման ժամանակակից հայեցակարգը հիմնված է քիչ ծախսատար պատերազմների վարման սկզբունքի վրա: Ուստի պետություններն սպառազինությամբ և ռազմական տեխնիկայով ԶՈՒ-ի ապահովման իրենց քաղաքականությունը (ռազմատեխնիկական քաղաքականություն¹⁵) կառուցելիս շեշտը դնում են նվազ մարդկային և տեխնիկական ռեսուրսներով մարտական խնդիրների արդյունավետ կատարման գաղափարի վրա: Դա ենթադրում է ՍՌՏ-ում նանոտեխնոլոգիաների, փոքրաչափ ռոբոտների, միկրոէլեկտրոնիկայի, կառավարման և ուղղորդման անհարթակ համակարգերի և բարձրտեխնոլոգիական այլ միջոցների լայն ներդրում¹⁶:

¹² Տե՛ս Օ. Ա. Лосик, О. Н. Брилев. Имеют ли танки будущее? «Техника и вооружение», 2006, № 1:

¹³ Տե՛ս John L. Romjue. From active defense to AirLand Battle: the development of Army doctrine, 1973–1982. Fort Monroe, Virginia, 1984:

¹⁴ Տե՛ս “NATO. Logistics Handbook”. Brussels, November 2012:

¹⁵ Ռազմատեխնիկական քաղաքականության մասին տե՛ս Մ. Ն. Կարապետյան, Ա. Պ. Պետրոսյան, Ռազմատեխնիկական քաղաքականությունը որպես ռազմական արդյունաբերության զարգացման ուղեցույց: «ՅԲ», 2022, հմ. 2:

¹⁶ Տե՛ս, օրինակ, Владимир Дерновой. Нанотехнологии в военном деле. Невидимые роботы совершат революцию. «Новости ВПН», 26.03.2008 (https://vpk.name/news/15069_nanotehnologii_v_voennom_dele_nevidimye_roboty_sovershat_revolyuciyu.html); С. И. Макаренко. Робототехнические комплексы военного назначения –

Ժամանակակից սպառազինության բարդ համակարգերի ստեղծման փորձի վերլուծությունը հնարավորություն է տալիս ձևակերպելու սպառազինության համակարգերին ներկայացվող հետևյալ պահանջները.

- բարդ մարտական իրավիճակներում գործունեության անընդհատության և կայունության պահպանում,
- հետախուզակրակային համակարգերի մեծ օպերատիվություն,
- հակառակորդին նախորոշված աստիճանի վնաս հասցնելու կարողություն,
- ՄՌՏ ստանդարտացման ու միօրինականացման, տեղեկատվական և էլեկտրամագնիսական համատեղելիության ապահովվածություն,
- խոցվելուց հետո վերականգնելիություն, այսինքն՝ գործելու կամ մարտունակությունը վերականգնելու կարողություն*:

Մի շարք պետություններում նախատեսված է պաշտպանողական օպերացիաներում նաև տարածքային պաշտպանության ուժերի կիրառումը: Նրանք, ենթարկվելով տվյալ շրջանի համար պատասխանատու համագործակցող հրամանատարին, կատարում են մի շարք կարևոր խնդիրներ, ինչպիսիք են՝ մասնակցությունը պետական սահմանի հատվածների, կարևոր օբյեկտների ու հաղորդակցման ուղիների և բնակչության պաշտպանությանը, հակառակորդի դեսանտագրոհային, օդադեսանտային, հատուկ օպերացիաների (գործողությունների) կանխմանը (ձախողմանը), նրա դիվերսիոն և զորային խմբավորումների ջախջախմանը, ռազմաճակատը ճեղքած ուժերի առաջխաղացման կասեցմանը, ռազմական դրության իրավական ռեժիմի ապահովմանը: Դրանք պետք է ունակ լինեն ինքնուրույնաբար վարելու մարտական գործողություններ, ապահովված լինեն անհրաժեշտ նյութատեխնիկական ռեսուրսներով, առաջին հերթին՝ թեթև զենքի ու զինամթերքի պաշարներով:

* * *

Այսպիսով՝ ժամանակակից օպերացիաների վարման վերը նշված օրինաչափությունների և զարգացման միտումների համակողմանի ուսումնասիրությունն ու հաշվառումը հնարավորություն են տալիս մշակելու ՁՈՒ-ի մարտական ներուժի և ընդհանրապես պետության պաշտպանունակության զարգացման արդյունավետ ռազմավարական պլաններ: Այս բանի իմացությունն անհրաժեշտ է առաջին օպերացիայի պլանավորման ու դրա իրագործմանը ՁՈՒ-ի պատրաստման, պետության ու ՁՈՒ-ի մոբիլիզացիոն ներուժի պլանաչափ ու խելամիտ զարգացման համար, ինչը հատկապես կարևոր է պայթյունավտանգ տարածաշրջանում գտնվող, սուղ մարդկային ու նյութական ռեսուրսների տիրապետող փոքր պետությունների համար, ինչպիսին է Հայաստանի Հանրապետությունը:

Աղբյուրը՝ Ա. Ս. Բաղդանյան, Ժամանակակից օպերացիաների վարման որոշ օրինաչափություններ և զարգացման միտումներ: «ՀԲ», 2022, հմ. 3:

современное состояние и перспективы развития. «Системы управления, связи и безопасности», 2016, № 2 (<https://scs.intelgr.com/archive/2016-02/04-Makarenko.pdf>):

* Առաջավոր փորձը ցույց է տալիս, որ նորոգումային աշխատանքները տեղափոխվում են մարտական գործողությունների շրջանին հնարավորինս մոտ, ինչի համար մարտական ստորաբաժանումներում ստեղծվում են նորոգումային ծառայություններ (խմբեր, ստորաբաժանումներ):